

jedinstvene celovite strukture, elementi jezika (u prvom redu semantički) povezani su složenim sistemom međudnosa, sa — i protivodnosa koji su nemogući u običnoj jezičkoj konstrukciji. To i svakom elementu zasebno i konstrukciji u celini daje potpuno osobit semantički teret. Reči rečenice i iskaza koje se u gramatičkoj strukturi nalaze u raznim pozicijama, dakle lišenim crta sličnosti, pa prema tome neuporedivim, u umetničkoj strukturi se mogu porediti i suprotstaviti, nalaze se u pozicijama istovetnosti i antiteze, i to otkriva njihov neočekivan, van stiha nemoguć, *nov semantički sadržaj*. Više od toga: kako ćemo se postarati da pokažemo, semantički teret dobijaju elementi koji ga u običnoj jezičkoj strukturi nisu imali. Kao što je poznato, govorna konstrukcija se sazda je kao da je protegnuta u vremenu i poima se po delovima u govornome procesu. Govor — lanac signala jedinstveno usmerenih u vremenskoj uzastopnosti, korelira sa jezičkim sistemom koji postoji izvan vremena. Ta korelativnost određuje i prirodu jezika kao nosioca značenja: lanac značenja se obelodanjuje u vremenskoj uzastopnosti. Dešifrovanje svakog jezičkog znaka je jednokratni akt, čiji je karakter predodređen međusobnim odnosom datog označenog i datog označavajućeg. U rečenici:

Otac čita novine —

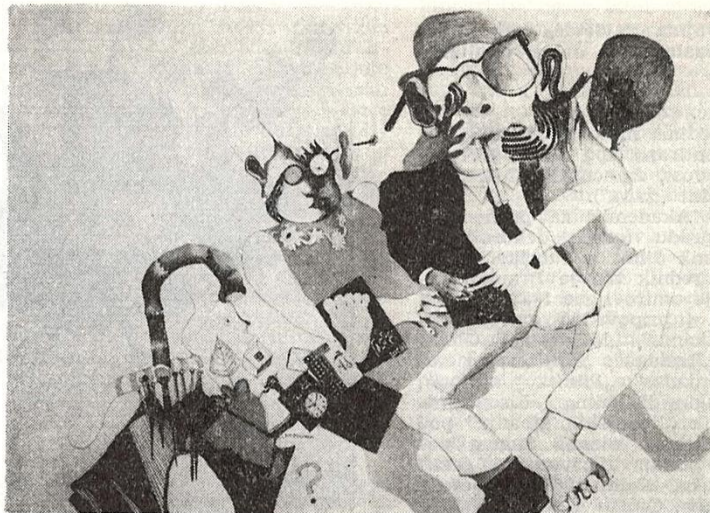
značenje znakova „otac“, „čita“ i „novine“ pokazuje se postepeno u procesu govorenja — slušanja, u vremenskoj uzastopnosti. Pri tome se njihovo značenje (uzmimo, radi očiglednosti, najprostiji slučaj), ako apstrahujemo od uticaja konteksta, u dotičnom slučaju nesuštastvenog, otkriva nezavisno od značenja drugih znakova. Reč „otac“ u rečenici „otac čita novine“ i „otac ruskih gradova“ ima neko opšte značenje, koje se u oba slučaja pokazuje kao jednako, tj. ne zavisi od povezanosti značenja ove reči i onih koje kasnije za njom slede. I ako se u izolovanoj reči „otac“ realizuje semantika neutralizovane „arhiseme“, onda najbliži kontekst omogućuje da se odrede i konkretna dopunska značenja dotične vanijante. Umetnička konstrukcija se izgrađuje kao protegnuta u prostoru — ona zahteva neprestano vraćanje ka tekstu koji je, reklo bi se, već ispunio svoju informacionu ulogu, njegovo poređenje sa kasnijim tekstom. Pri tome se u procesu takvog poređenja i stari tekst pokazuje na nov način, obelodanjujući ranije skrivan semantički sadržaj. *Univerzalni strukturni princip poetskog dela jeste princip vraćanja*. On jeziku koji je organizovan kao umetnički tekst daje obično nesvojstvenu prostornu dimenziju i predstavlja osnovu upravo umetničke strukture.

Ti me se, između ostalog, objašnjava i činjenica da umetnički tekst ne samo stihotvorni nego i prozni — potpuno gubi običnom ruskog govoru svojstvenu relativnu slobodu u razmeštanju elemenata na nivou sintaksičke tvorevine i konstrukcije iskaza. Umetnički tekst nema one redundance koja jeziku omogućuju da jedno isto značenje izrazi na različite načine. Suština te pojave biće kasnije otkrivena. Ponavljanje u umetničkom tekstu, to je tradicionalni naziv za osnovnu operaciju koja određuje odnos elemenata u umetničkoj strukturi *poređenja*, koje se može realizovati kao antiteza i poistovećivanje. Antiteza označava izdvajanje suprotnog u sličnom (korelativni par), poistovećivanje — sjedinjavanje u jednoj tački onoga što je izgledalo različito. Tako se u poetskom tekstu poistovećuje neistovetno i suprotstavljaju ono što nije suprotno u običnom jeziku. Analogija je podvrsta antiteze — izdvajanje sličnog u različitom. Ti sistemi odnosa predstavljaju generalni princip organizacije umetničke strukture. Na različitim nivoima te strukture imaćemo posla sa različitim elementima, ali strukturni princip će se čuvati.

Kao organizovani princip strukture, poređenje (suprotstavljavanje, poistovećivanje) uporedio s tim je i operacioni princip pri njevoj analizi.

(Iz knjige „Predavanja iz strukturne poetike“)

Prevod: Novica PETKOVIĆ

RAŠA PERIĆ

BELI PREDEO

BELI PREDEO

evo svetlosne granice
ulazimo u beli predeo
sunce se rasparčava i pada
šuma peni
zvuci se čuju iz zemlje i neba
zvuci se čuju iz praznine zraka
dolaze sveže žene
sa poprsjem i zrelih plodovima
i sve je spremno za pričesće
kristalna ruka prima cvet
beli sok kaplje u vrč
koliko bezgrešnosti u napičku
koliko lepote u predelu
a samo tren
evo opet svetlosne granice
ovde se više ne vraća

ZRAČNOST IZVORIŠTA

i pljusni usnom zreloga tela voće
te bele kupe što vidaju vid
bezubim nepcem ne žedaj tuđi gejzir
pčela si čistoga cveta
u krinu nađi mir

uzmi tu zračnost sa datog izvorišta
bar odgonefni fajnu kroz mlaz
ta svetlost mlečna: zastava tvojeg hoda
baklja! kad smoren kreneš
da predeš grada zid

SA ZVEZDOM KOJA PLENI

ko davno željenog gosta
primi te zeleni presto
u malo čuderno nebo
gde plamna zvezda pleni

ozaren tom lepotom
bi telom u carstvu vlati
a okom pred belim snom

jutrenjem novim spozna
tvoje se sunce množi
da l se to bezgrešno brati
il zrakom trepere mreže

za gorom i hram već nazre
ko glasnik upućen svetom
bez traga kojim se vraća

i bivaš u trećem danu
daleko predvođen rukom
još samo tebi srodnom
i njoj se daješ verno

al put da l beše mudar
već hoda rub ti se crta
a iza predeli novi

HODOČASNIK PRED SEMENOM

vefar i sunce
gorocvet zeleno pramenje
a odoru tela
varkom potkrada dan
hodočasnik pred semenom bilja
hodočasnik litijom po lek

požar i zemlja
smiraj grudnoj ptici
pev nek srodi kremen i svanuće
rasklop dveri
čista nemoć groma
bela kora sa cvetom u vek

PREMUDRO NE PRIMI KRV

mirnoćom traješ
premudro ne primi krv
zvezda te prisnije greje
i poskok tu savi log

belinom nadrašte kosti
bivaš poslednji štit
stražariš bele školjke
i ljubiš kroz koren glog

BOGINJA ZEMLJE

za dozrev boginje zemlje
krajem odmače leto
zadužbinu joj sazdah
i širom otvorih dveri
al bivam prognan svetac
nebo mi oduzeto

za dozrev boginje zemlje
sunce se naglo saže
i videh kapnu usna
strelu ću hitnut eto
ja božjak na zlatnom stubu
srcem vezano psefo